

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИКА
ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ БЮДЖЕТУВАННЯ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Одеса – 2012

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИКА
ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ БЮДЖЕТУВАННЯ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Усі цитати, цифровий та фактичний матеріал, бібліографічні відомості перевірені, написання сторінок відповідає стандартам.
Зауваження рецензентів враховані.

(підпис укладачів)

Затверджено
на засіданні Вченої ради
Університету
Протокол № 4 від 25.12.2012 р.

ОДЕСА ОНЕУ 2012

УДК 378.6:37.014.543

Методика впровадження системи бюджетування у вищих навчальних закладах (Укл. А. З. Підгорний, І.С. Лапіна, Т.С. Корольова - Одеса: ОНЕУ, ротапринт, 2012 р. – 31 с.)

Укладачі: ПІДГОРНИЙ АНАТОЛІЙ ЗАХАРОВИЧ, кандидат економічних наук, професор, завідувач кафедри статистики ОНЕУ

ЛАПІНА ІРИНА СЕРГІЇВНА, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку ОНЕУ

КОРОЛЬОВА ТЕТЯНА СЕРГІЇВНА, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник НДЧ ОНЕУ

Рецензенти: В.К. Кубліков, д-р екон. наук, доцент
Л.П. Лісовська, канд. екон. наук, доцент

Методика містить теоретичне обґрунтування, методологічні засади та практичні рекомендації по впровадженню в вищих навчальних закладах системи бюджетування як інструменту управління фінансовими ресурсами ВНЗ. Визначені основні організаційні засади переходу на систему бюджетування та оцінки ефективності такої системи в практиці управління вищими навчальними закладами. Призначена для працівників планово-фінансових підрозділів ВНЗ, викладачів бухгалтерського обліку, студентів.

Коректор: В.В. Шевченко

1. Загальні положення

1.1. За два останні десятиліття чітко окреслилася загальносвітова тенденція переходу до суспільства, заснованого на знаннях. Інтенсивність і глибина цих процесів визначаються науково-технічною, інституційною, інформаційною революцією в усіх сферах діяльності людини. Вплив зазначених тенденцій на суспільний розвиток все частіше називають інтелектуальною революцією. Все це підвищує роль системи освіти в житті держави і суспільства. Для вирішення завдання забезпечення економіки висококваліфікованими спеціалістами сучасний вищий навчальний заклад повинен активізувати всі сфери своєї діяльності: науку, освіту, управління. Це передбачає своєчасне та повне забезпечення вищого навчального закладу всіма необхідними ресурсами, у тому числі фінансовими. У цьому зв'язку актуальним є організація управління фінансовим ресурсним забезпеченням на основі нових форм, механізмів і методів прийняття рішень.

1.2. Фінансові цілі університету мають бути визначені відповідно до завдань про підвищення ефективності управління та вдосконалення фінансово-економічних механізмів у сфері освіти. Поряд з безумовною важливістю подальшого вдосконалення економічних механізмів, що підвищують ефективність витрачання бюджетних коштів у системі освіти, необхідно створювати механізми і стимули інвестування позабюджетних коштів, а також підвищення фінансової стійкості ВНЗ. Створення подібних механізмів і стимулів буде не тільки сприяти поліпшенню загальної фінансово-економічної ситуації в системі освіти, але й забезпечить умови для зростання її сприйнятливості до запитів суспільства та ринку праці, що, безумовно, позитивно вплине на якість освітнього процесу.

1.3. Питання обґрунтування витрат державного ВНЗ на підготовку фахівця мають першорядне значення і вимагають розробки інструменту фінансової політики. У зв'язку з розвитком ринкових відносин проблема

розробки механізму управління витратами на підготовку фахівця у фінансовій політиці державного ВНЗ набуває особливої актуальності. Традиційні методи обліку не забезпечують ідентифікацію всього ланцюжка витрат, пов'язаних з процесом надання тієї чи іншої освітньої послуги. Одним із сучасних інструментів управління фінансовими ресурсами ВНЗ виступає система бюджетування.

2. Основні поняття та їх визначення

2.1. *Бюджетування* – це організаційна форма управління фінансовими ресурсами, яка охоплює планування, ресурсне забезпечення та контроль за використанням бюджетних коштів і спрямована на одержання ефективного кінцевого результату. Бюджетування можна розглядати також як процес підготовки (аналіз, прогноз, планування), виконання та контролю локальних і загального бюджетів для прийняття управлінських рішень.

2.2. *Основними принципами бюджетування* є: відповідність основним задачам діяльності ВНЗ, цілісність, доступність, коректність, порівнянність, узгодженість, оперативність, функціональність і декомпозиційність. В основі бюджетування лежать локальні та інтегральний бюджети.

2.3. *Бюджет* – це кількісне відображення плану, інструмент координації та контролю за його виконанням.

2.4. *Об'єктом бюджетування* є: джерела фінансування, доходи та видатки, рух грошових коштів, використання матеріальних і фінансових ресурсів.

2.5. *Центр фінансової відповідальності* — структурний підрозділ установи, керівник якого несе відповідальність за певні показники в межах своїх функціональних обов'язків. Структура центрів відповідальності повинна відповідати організаційній структурі управління навчальним закладом. Центри

відповідальності поділяються на чотири типи: центр витрат, центр інвестицій, центр доходу, центр прибутку.

2.6. *Центр інвестицій* — це структурний підрозділ, керівник якого несе відповідальність за інвестиційні витрати і результати реалізації інвестиційного проекту.

2.7. *Центр доходу* — це структурний підрозділ, керівник якого несе відповідальність за дохід та витрати тільки від власної діяльності.

2.8. *Центр прибутку* — це підрозділ, керівник якого несе відповідальність за витратну і доходну частини основного бюджету, тобто за прибуток установи у цілому.

3. Напрями впровадження бюджетування у ВНЗ

3.1. Ефективна реалізація фінансової політики можлива при плануванні всіх фінансових потоків (доходів, як бюджетних, так і позабюджетних, витрат), процесів і фінансових відносин у ВНЗ. Фінансове планування являє собою процес балансування обсягу фінансових ресурсів і їх розподілу в рамках ВНЗ. Вихідним етапом планування є прогнозування основних напрямків фінансової діяльності ВНЗ, що визначаються у процесі стратегічного планування.

3.2. Для того щоб реалізувати стратегічний план, розроблений у ВНЗ, необхідно використовувати набір управлінських інструментів фінансової політики, серед яких основним є бюджетування.

3.3. Бюджетування являє собою: 1) метод розподілу ресурсів, охарактеризованих в кількісній формі для досягнення цілей, також виражених кількісно; 2) ефективний кількісний метод ув'язки планування і контролю, та забезпечення управління, орієнтованого на результати. Для реалізації планування в динамічних умовах необхідно використання фінансово-економічних інструментів оптимального планування, управління відхиленнями, прогнозування стану і раціональної поведінки.

3.4. Необхідними умовами успішного бюджетування є:

- науково розроблена система бухгалтерського обліку;
- науково-обґрунтована ефективна система обліку витрат (на освітню діяльність, наукові дослідження, адміністративно-господарське, матеріально-технічне та інформаційно-технічне забезпечення діяльності ВНЗ);
- чіткий поділ прав і відповідальності за рівнями управління, підрозділами і центрами фінансової відповідальності;
- наявність науково-обґрунтованих фінансово-економічних інструментів;
- наявність інтегрованої обліково-аналітичної інформаційної системи ВНЗ.

3.5. Фінансове планування в державному ВНЗ включає три підсистеми:

- перспективного (стратегічного) фінансового планування;
- поточного фінансового планування;
- оперативного фінансового планування.

3.6. Завдяки складанню, наявності та систематичному аналізу виконання кошторисів керівник ВНЗ володіє необхідною інформацією про об'єкти та структуру власної фінансової політики. Кошторис є не тільки найважливішим інструментом фінансового планування, але й ефективним та незамінним інструментом внутрішнього фінансового контролю у ВНЗ. Крім того, кошторисно-фінансова діяльність - один із першочергових об'єктів фінансового контролю, який показує загальний рівень фінансової стійкості ВНЗ, ступінь доступності для зовнішнього та внутрішнього фінансового контролю. Розробка кошторисів є також одним з базових чинників систематизації фінансово-економічної інформації для визначення механізму управління витратами.

3.7. При розробці кошторисів визначаються наступні фактори:

- джерела залучення необхідних коштів;
- обсяги фінансових ресурсів, що виділяються ВНЗ на майбутній фінансовий рік (в цілому і в поквартальній розбивці);

– фінансові зв'язки ВНЗ з державним бюджетом та позабюджетними фондами, партнерами по економічній діяльності та ін.

3.8. Формуються кошториси чотирьох рівнів:

- загально-університетський кошторис;
- кошторис за напрямками діяльності (сферами відповідальності проректорів);
- кошториси факультетів та окремих підрозділів;
- кошториси для окремих робіт, проектів, заходів, об'єктів.

3.9. На першому етапі визначаються напрями витрат за статтями економічної класифікації бюджетних видатків відповідно до фінансового плану та принципами реалізації фінансової політики ВНЗ. Кошти за навчання, що надходять в університет у вигляді фінансування з державного бюджету на підготовку фахівців і коштів за навчання на платній основі, утворюють загальний фонд університету, так званий загально-університетський кошторис витрат. У рамках загального фонду проводиться планування: 1) витрат на оплату праці; 2) видатків за напрямками діяльності університету; 3) відрядних і матеріальних витрат інститутів з урахуванням їх заявок.

3.10. При плануванні фонду оплати праці (ФОП) враховуються: штатний розклад університету, оклади і тарифи бюджетної тарифно-кваліфікаційної сітки; доплати різним категоріям працівників ВНЗ, передбачені чинним законодавством; фінансова політика університету.

3.11. На підставі загально-університетського кошторису кошти розподіляються по кошторисах інших рівнів. Кошториси проректорів (центрів фінансової відповідальності) це другий рівень кошторисів. У дохідній частині кошторисів проректорів відбивається частка коштів, отриманих з держбюджету, від платних освітніх послуг і від інших видів позабюджетної діяльності (від 20 до 50% доходів). У кошторисах за видами позабюджетної діяльності ці відрахування передбачаються у видатковій частині.

3.12. Третій рівень формування кошторисів доходів і видатків - кошториси факультетів, госпрозрахункових підрозділів. Кошториси факультетів і підрозділів, які не мають самостійних доходів, формуються наступним чином: кожен проректор по закріпленому за ним напрямку в межах свого кошторису визначає статті витрат, для яких встановлює розподіл коштів між факультетами і підрозділами. Розподіл коштів здійснюється в залежності від отриманих факультетом доходів, кількості викладачів, контингенту студентів та інших показників.

3.13. Для успішного здійснення механізму планування в системі управління університету рекомендується провести наступні перетворення:

- виділити центри фінансової відповідальності (ЦФВ), тобто структурні підрозділи, здатні безпосередньо впливати на ефективність результату своєї діяльності, а також відповідати перед вищим керівництвом за реалізацію встановлених перед ними цілей і дотримання рівнів витрат у межах встановлених лімітів;
- визначити рівні структурної підпорядкованості співробітників (набір функцій і прав доступу до інформації);
- розробити форми планів / звітів та процедуру їх документообігу.

4. Вимоги до системи управління витратами ВНЗ

4.1. Управління фінансовими потоками ВНЗ включає:

- укладання договору про надання освітніх послуг, яким досягається домовленість про параметри послуг;
- пошук оптимальної форми надання освітніх послуг;
- визначення центру витрат (ЦВ) (кафедри), на якому будуть замикатися і акумулюватися потоки з надання обговорених послуг (освітніх програм).

4.2. При виборі методики обліку витрат необхідно враховувати наступні особливості у ВНЗ:

- відсутність чіткого зв'язку між витратами та результатами діяльності;
- прийняття рішень, що впливають на витрати, часто відбувається на нижньому і середньому рівнях управління без урахування їх впливу на витрати ВНЗ в цілому, особливо в довгостроковій перспективі, хоча часто найбільш істотними є непрямі витрати (прикладом є рішення про пропозицію нових курсів або програм навчання, виконання дослідницьких проектів, зміни навчального навантаження викладачів з метою вивільнення ресурсів для адміністративної або науково-дослідницької діяльності);
- фондоорієнтованість системи обліку і бюджетування означає, що фінансова система ВНЗ орієнтована на контроль витрачання ресурсів з точки зору відповідності цільовому призначенню, що ускладнює бюджетний та обліковий процеси, знижує їх ефективність з точки зору управління та контролю;
- формування звітності, орієнтованої на зовнішнього користувача, за законодавчо встановленим порядком, не відповідає внутрішнім потребам ВНЗ і не надає інформації, необхідної для ефективного управління;
- недостатня чіткість визначення цілей діяльності та результатів породжує проблеми поділу витрат за видами діяльності, які не здатна вирішити існуюча облікова система (наприклад, поряд з основним продуктом ВНЗ - навчанням, ведуться наукові дослідження, здійснюється робота по забезпеченню необхідних умов для впровадження основної діяльності);
- підготовці наукових кадрів тощо;
- результати діяльності не мають чітких вимірників, що не дозволяє ефективно контролювати досягнення поставлених цілей та приймати необхідні рішення щодо їх коригування.

4.3. Необхідно також враховувати основні тенденції, що визначають діяльність ВНЗ:

- підвищення складності, динамічності, вимог до якості, капіталомісткості, необхідність використання передових технологій надання освітнього продукту;

- зменшення життєвого циклу та часу виходу на ринок освітнього продукту;

- підвищення вимог до якості управління ВНЗ.

4.4. Однією з важливих передумов сталого економічного розвитку ВНЗ є вибудовування структури центрів фінансової відповідальності відповідно до розподілу функцій, закріплення прав і відповідальності за посадами.

4.5. Відмітною ознакою центру фінансової відповідальності (ЦФВ) є фінансова самостійність в межах наявних ресурсів: право прийняття рішень і відповідальність за результати прийнятих рішень.

Існує різний розподіл ЦФВ: функціональний, територіальний, за подібністю структури витрат. В управлінському обліку виділяють три типи центрів за мірою фінансової відповідальності керівника (центри витрат, прибутку та інвестицій).

4.6. У ВНЗ центрами фінансової відповідальності є такі підрозділи:

- факультети (керівник - декан);
- кафедри (завідувач кафедри);
- адміністративні та госпрозрахункові структурні підрозділи (керівник підрозділу).

Практично всі типи центрів фінансової відповідальності присутні в системі управління ВНЗ в умовах централізованого управління фінансами.

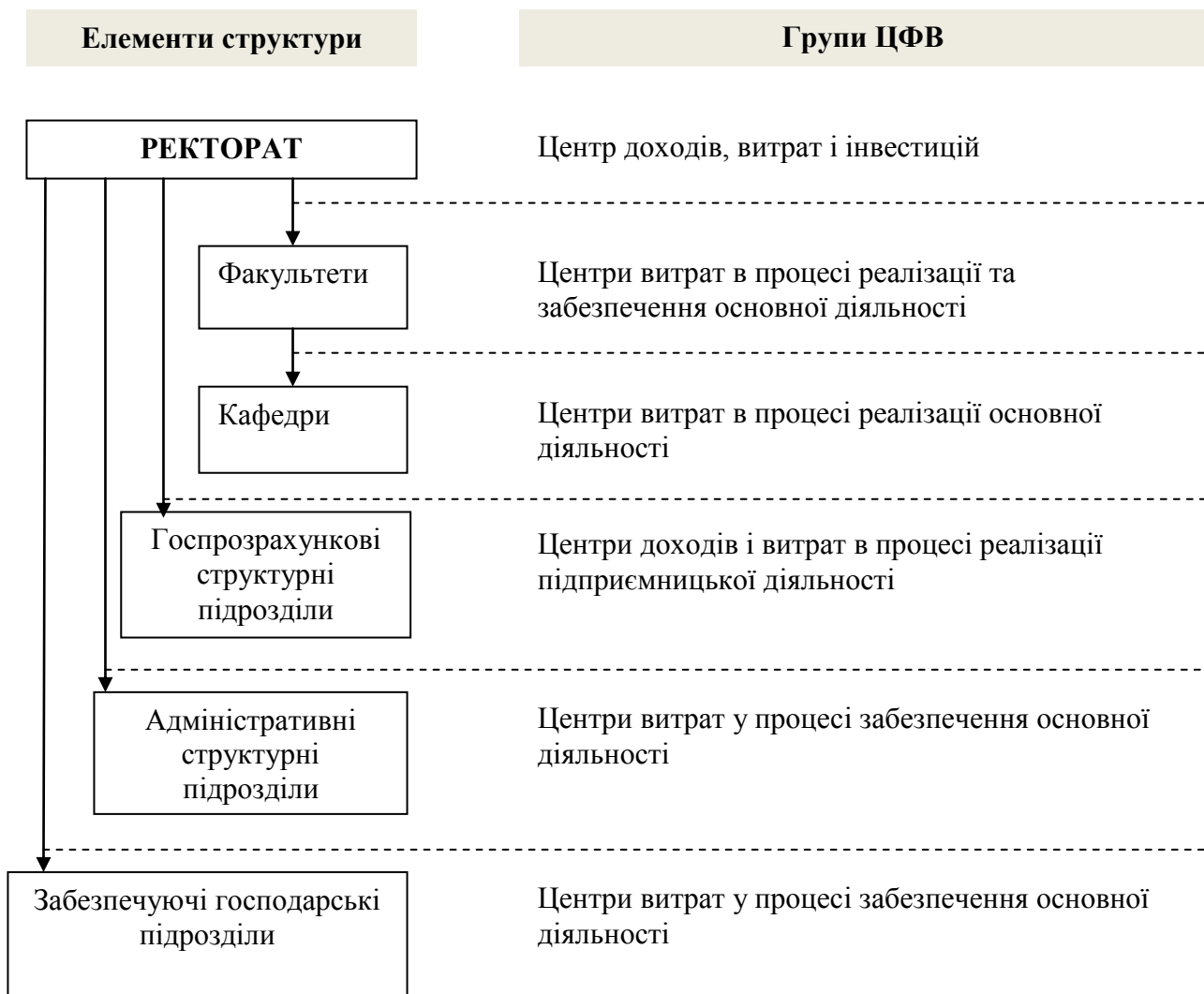

Рис. 1. Основні типи центру фінансової відповідальності (ЦФВ) в організаційній структурі ВНЗ

5. Порядок визначення витрат на підготовку фахівців

5.1. Методика пропонує алгоритм визначення фактичних витрат на підготовку за навчальними програмами на семестр, за курсами, на одного студента. Цей показник є основним економічним виробничим показником реалізації фінансової політики ВНЗ в частині управління витратами. Пропонований підхід визначає зв'язок між витратами та результатами надання освітньої послуги, дозволяє розробити реальну вимірювальну систему, підвищує зацікавленість у кінцевих результатах усіх підрозділів, дає керівництву університету ефективний інструмент управління витратами.

5.2. Алгоритм передбачає такі основні операції по обчисленню значення показника фактичних витрат:

- визначення складу центрів витрат і структури їх витрат;
- визначення правил розподілу витрат між центрами витрат;
- виділення із загальних витрат ВНЗ (за рахунок коштів з різних джерел фінансування) витрат на підготовку за навчальними програмами і розподіл їх по центрах витрат;
- визначення і віднесення на центри витрат амортизації площ і матеріальних цінностей, закріплених за центрами;
- визначення кількісних параметрів центру витрат для розподілу накладних витрат;
- розподіл накладних витрат;
- визначення витрат на перебування навчальних груп в аудиторіях під час занять;
- визначення витрат на навчальний процес з групою по навчальним розкладом;
- визначення загально-студентських витрат;
- визначення загальних витрат на навчальну групу;
- визначення підсумкових витрат на підготовку фахівця.

5.3. Розроблений алгоритм заснований на принципі покрокового розподілу - накладні витрати розподіляються послідовно, різні групи витрат розподіляються окремо та мають різні бази розподілу. Враховуючи різні фактори на основі прогнозованого причинно-наслідкового зв'язку між витратами і результатами, такий метод можна визначити як найбільш точний для обчислення витрат.

5.4. Дані про витрати на підготовку за навчальними програмами визначаються за центрами витрат, серед яких виділені підрозділи університету: факультет, деканат факультету, кафедра, навчально-забезпечуючі підрозділи:

навчально-методичний відділ, відділ міжнародних зв'язків, центр інформаційних технологій, науково-дослідна частина, тощо.

Таблиця 5.1

Класифікація центрів витрат ВНЗ для визначення витрат на навчання

Найменування центру витрат	Класифікація витрат у залежності від цілей			
	Калькулювання (мета витрат)	Спосіб включення у витрати	Економічний склад	Залежність від обсягу послуг
Факультети	Загально-студентські	Непрямі	Основні	Умовно-постійні
Кафедри	Витрати на навчання	Прямі	Основні	Змінні
Навчально-забезпечуючі під - розділи: Навчально-методичний відділ Відділ міжнародних зв'язків	Загально-студентські	Непрямі	Основні	Умовно-постійні
Центр інформаційних технологій	Загально-університетські	Непрямі	Накладні	Умовно-постійні
Адміністративно-господарська частина	Загально-університетські	Непрямі	Накладні	Умовно-постійні
Адміністративний відділ	Загально-університетські	Непрямі	Накладні	Умовно-постійні
Науково-дослідна частина	Загально-університетські	Непрямі	Накладні	Умовно-постійні
Площі загального користування	Загально-студентські	Непрямі	Накладні	Умовно-постійні
Навчальні аудиторії	Витрати на навчання	Прямі	Основні	Змінні

Визначення витрат на навчання здійснюється за такими базами розподілу (кількісним факторам центрів витрат): займана центром витрат площа навчальних корпусів, чисельність співробітників, кількість використовуваних персональних комп'ютерів, чисельність студентів по факультетах і курсах.

5.5. Методика визначення витрат на підготовку фахівця в державному ВНЗ заснована на виділенні центрів витрат за допомогою класифікації витрат за напрямками діяльності і центрами фінансової відповідальності. В рамках розробки даної методики проведено аналіз складу підрозділів і виділені центри витрат ВНЗ, представлені в таблиці 5.1.

5.6. На основі проведеного обстеження всі витрати ВНЗ аналізуються і розподіляються по центрах витрат. У відповідності з економічними

принципами обчислення витрат на підготовку фахівця, методика оперує видами витрат, представленими в таблиці 5.2.

Таблиця 5.2

Класифікація витрат при обчисленні витрат на підготовку

Вид витрат	Визначення складу витрат центрів витрат
Власні витрати центру витрат	- фонд оплати праці працівників ЦВ; - інші витрати ЦВ (командировочні, транспортні, витрати на зв'язок, придбання матеріалів тощо); - амортизація матеріальних ресурсів, що використовується в діяльності ЦВ
Накладні витрати центру витрат	- прямі витрати іншого центру витрат, віднесені на даний ЦВ, пропорційно базі розподілу (кількісною ознакою, що відбиває відносний обсяг спожитих ресурсів, який припав на центр витрат)
Загально-університетські витрати центру витрат	- витрати за напрямками діяльності ВНЗ, за які відповідає даний центр відповідальності, наприклад, витрати адміністративно департаменту по статті «оплата комунальних послуг», витрати центру інформаційних технологій по статті «послуги зв'язку» та ін.

5.7. Укрупнена схема розрахунку витрат на навчання по центрах витрат наведена на рисунку 2.

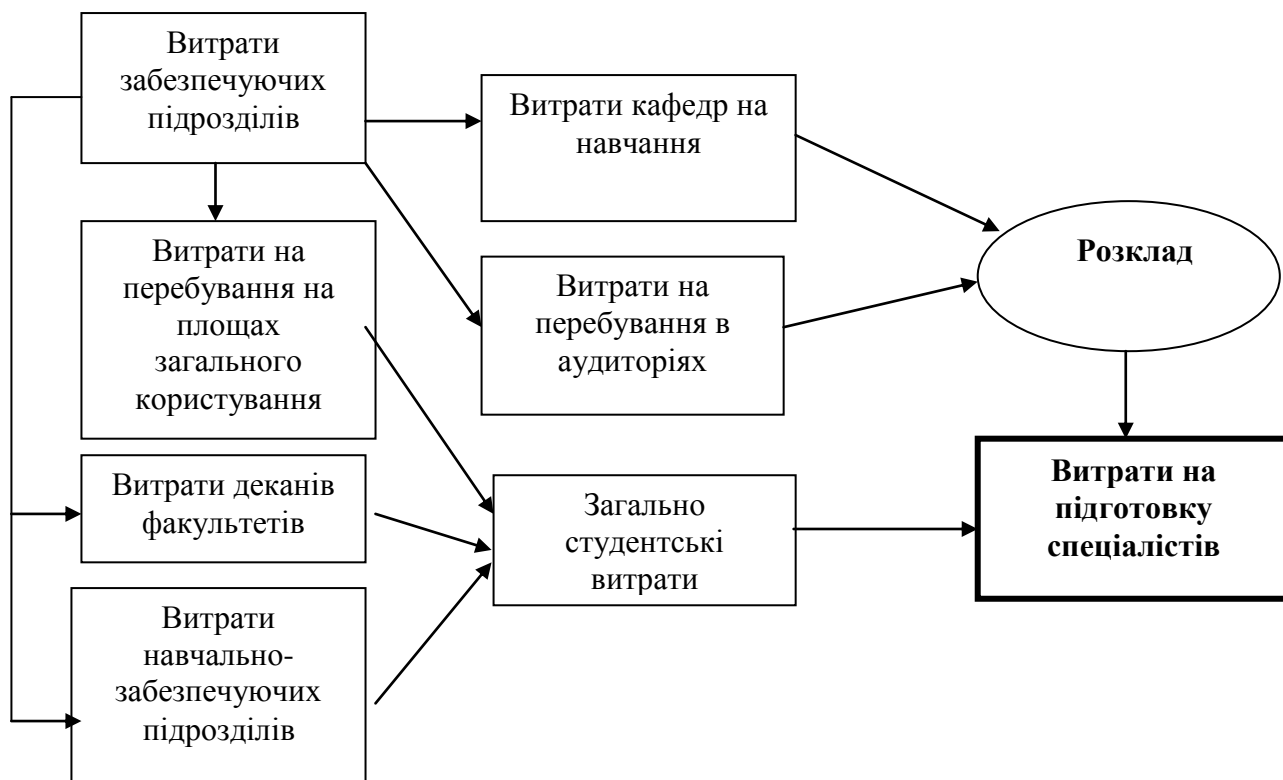

Рис. 2. Укрупнена схема розрахунку витрат на освітні послуги

5.8. На підставі витрат центру фінансової відповідальності проводиться розрахунок витрат на підготовку фахівця в розрізі спеціальності і періоду навчання.

5.9. У методиці визначаються наступні кількісні показники (бази розподілу) для розподілу накладних витрат:

- площа навчальних корпусів;
- кількість комп'ютерів;
- чисельність співробітників;
- чисельність професорсько-викладацького складу (ПВС).

Залежність показників від носія витрат і цілі розподілу представлена в таблиці 5.3.

Таблиця 5.3

Бази розподілу непрямих витрат

ЦВ - джерело витрат	База розподілу	База віднесення витрат на інший ЦВ
Адміністративно-господарська частина	Загальна площа навчальних корпусів	Площа, використовувана ЦВ у своїй діяльності
Центр інформаційних технологій	Кількість комп'ютерів у ВНЗ	Кількість комп'ютерів в ЦВ
Адміністративний відділ	Кількість працівників у ВНЗ	Кількість працівників у ЦВ
Науково-дослідна частина	Чисельність ПВС у ВНЗ	Чисельність ПВС в ЦВ

5.10. Витрати адміністративно-господарської частини поряд із власними витратами підрозділів відділу включають витрати на утримання будівель і споруд навчальних корпусів (таблиця 5.4.).

Структура витрат адміністративно-господарської частини

Група витрат	Зміст
Власні витрати підрозділів, що входять в ЦВ	Фонд оплати праці Інші витрати Амортизація матеріальних ресурсів, що використовується підрозділами
Загально-університетські витрати на утримання та обслуговування приміщень	Забезпечення належного технічного стану корпусів (будівель і споруд, що знаходяться в оперативному управлінні ВНЗ, окрім зданих в оренду та гуртожитків) Прибирання приміщень Забезпечення безпеки у ВНЗ Постачання підрозділів інвентарем Ремонт Комунальні послуги
Амортизація	Сума амортизації будівель і споруд навчальних корпусів

Виходячи з витрат АГЧ, визначається вартість одного квадратного метра площ навчальних корпусів за формулою:

$$B_M = \frac{BB_{AGЧ} + ЗУВ_{УТР} + A}{S}, \quad (1)$$

де: B_M - вартість 1-го м² навчальних корпусів; $BB_{AGЧ}$ - власні витрати АГЧ; $ЗУВ_{УТР}$ - загально-університетські витрати на утримання та обслуговування приміщень; A - амортизація будівель і споруд навчальних корпусів; S - загальна площа навчальних корпусів.

Накладні витрати інших ЦВ в частині видатків на утримання приміщень обчислюються за формулою:

$$HB_{AGЧi} = B_M \times S_i, \quad (2)$$

ДЕ: $HB_{AGЧi}$ - накладні витрати по i -ому центру витрат; B_M - вартість 1-го м² навчальних корпусів; S_i – площа i -го центру витрат; i - порядковий номер центру витрат.

5.11. До функцій центру інформаційних технологій (ЦІТ) входять: проектування, розробка, впровадження та супровід програмного забезпечення та інформаційних сервісів; підготовка нормативно - розпорядчих документів, що стосуються їх використання; розробка і супровід веб-сайту та ін.

Витрати центру інформаційних технологій складаються з витрат на установку програмного забезпечення і налагодження обладнання та накладних витрат АГЧ, що припадають на центр інформаційних технологій (частина витрат АГЧ на площу, займану центром), як представлено в таблиці 5.5.

Таблиця 5.5

Структура витрат центру інформаційних технологій

Група витрат	Зміст
Власні витрати підрозділів, що входять в ЦВ	Фонд оплати праці Інші витрати Амортизація матеріальних ресурсів, використовуваних підрозділами
Загально-університетські витрати на інформаційно-технічне забезпечення	Проектування, розробка, впровадження, розвиток, супровід ПЗ і ІС Підготовка нормативно-розпорядчих документів з використання ПЗ і ІС Установка ПЗ Налагодження інформаційно-комунікаційно-технологічного обладнання Розробка та супровід веб-сайту Ремонт і технічне обслуговування обладнання
Амортизація устаткування	Амортизація інформаційно-комунікаційно-технологічного обладнання, використовуваного у ВНЗ і закріпленого за ЦІТ
Накладні витрати АГЧ	Частина витрат АГЧ, віднесена на ЦІТ

Складові витрат ЦІТ входять в розрахунок витрат на один комп'ютер:

$$B_{\text{ЦІТ}} = \frac{BB_{\text{ЦІТ}} + 3УВ_{\text{ІТО}} + A_{\text{ОБ}} + НВ_{\text{АГЧ2}}}{K}, \quad (3)$$

де: $B_{\text{ЦІТ}}$ - витрати на один комп'ютер; $BB_{\text{ЦІТ}}$ - власні витрати ЦІТ; $3УВ_{\text{ІТО}}$ - загально-університетські витрати на інформаційно-технічне обслуговування; $A_{\text{ОБ}}$ – амортизація обладнання, закріпленого за ЦІТ; $НВ_{\text{АГЧ2}}$ - накладні витрати АГЧ по ЦІТ; K – кількість комп'ютерів у ВНЗ.

Накладні витрати інших ЦВ в частині витрат на інформаційно-технічне забезпечення визначаються за формулою:

$$НВ_{\text{ЦІТі}} = B_{\text{ЦІТ}} \times K_i, \quad (4)$$

де: $НВ_{\text{ЦІТі}}$ – накладні витрати ЦІТ по i -му ЦВ; $B_{\text{ЦІТ}}$ - витрати на один комп'ютер; K_i – кількість комп'ютерів i -го ЦВ.

5.12. До адміністративного департаменту (АД) віднесені: ректорат, фінансові служби (бухгалтерія, планово-фінансовий відділ), відділ кадрів, канцелярія, юридичний відділ, відділ маркетингу та ін.

Витрати АД складаються з витрат на утримання адміністративно-управлінського персоналу. На витрати АД відносяться також накладні витрати АГЧ, пропорційні площі, займаної АД, і накладні витрати ЦІТ, пропорційні числу комп'ютерів, що знаходяться в користуванні АД, як показано в таблиці 5.6.

Таблиця 5.6

Структура витрат адміністративного департаменту

Група витрат	Зміст операцій
Власні витрати підрозділів, що входять в ЦВ	Фонд оплати праці Інші витрати Амортизація матеріальних ресурсів, використовуваних підрозділами
Накладні витрати АГЧ	Частина витрат АГЧ, віднесена на ЦІТ
Накладні витрати ЦІТ	Частина витрат ЦІТ, віднесена на АД

Визначаються витрати АД на одного співробітника:

$$B_{AD} = \frac{BB_{AD} + NB_{AGЧЗ} + NB_{ЦІТЗ}}{Ч - Ч_{ЦІТ} - Ч_{AGЧ}}, \quad (5)$$

де: B_{AD} - витрати АД на одного співробітника всіх центрів витрат (виключаючи АГЧ і ЦІТ); BB_{AD} – власні витрати; $NB_{AGЧЗ}$ - накладні витрати АГЧ по АД; $NB_{ЦІТЗ}$ - накладні витрати ЦІТ по АД; $Ч$ - чисельність співробітників всіх центрів витрат; $Ч_{ЦІТ}$ - чисельність співробітників ЦІТ; $Ч_{AGЧ}$ - чисельність співробітників АГЧ.

Накладні витрати АД по ЦВ розраховуються за чисельністю співробітників ЦВ:

$$NB_{ADi} = B_{ADi} \times Ч_i, \quad (6)$$

де: B_{ADi} - витрати АД на одного співробітника i -го центру витрат (виключаючи АГЧ і ЦІТ); NB_{ADi} - накладні витрати АД по i -му центру витрат; $Ч_i$ - чисельність співробітників i -го підрозділу.

5.13. Науково-дослідна частина здійснює розробку проектів науково-дослідних робіт, виконує науково-дослідні роботи, що фінансуються з державного бюджету, та за договорами з підприємствами та організаціями, організовує виконання на кафедрах наукових досліджень і розробок на сучасному науково-технічному рівні, забезпечує високу ефективність проведених робіт.

Для визначення витрат на підготовку фахівця враховуються витрати науково-дослідної частини, пов'язані з розробкою проблем підвищення ефективності функціонування університету як навчально-науково-виробничого комплексу на рівні світових стандартів; розробкою проблем розвитку та функціонування системи професійної освіти в регіоні; виконанням науково-дослідних робіт з метою створення нових освітніх методик, технологій та зразків навчально-методичних матеріалів для вирішення важливих освітніх і

соціально-економічних завдань; удосконаленням організації навчання студентів, праці викладачів та управління ВНЗ; організацією впровадження результатів досліджень і розробок у навчальний процес; сприянням підвищенню якості підготовки фахівців і науково-педагогічних кадрів, зростанню кваліфікації професорсько-викладацького складу; організацією впровадження результатів НДР у навчальний процес.

Структура витрат науково-дослідної частини для цілей обчислення витрат на підготовку фахівця представлена в таблиці 5.7.

Таблиця 5.7

Структура витрат науково-дослідної частини

Група витрат	Зміст
Власні витрати підрозділів, що входять в ЦВ	Фонд оплати праці Інші витрати Амортизація матеріальних ресурсів, використовуваних науковими підрозділами
Загально-університетські витрати на науково-дослідні роботи	Проведення наукових конференцій, семінарів Розробка навчально-методичних матеріалів Підготовка кадрів вищої кваліфікації
Накладні витрати АГЧ	Частина витрат АГЧ, віднесена на науково-дослідну частину
Накладні витрати ЦІТ	Частина витрат ЦІТ, віднесена на науково-дослідну частину
Накладні витрати АД	Частина витрат АД, віднесена на науково-дослідної частини

Витрати науково-дослідної частини на одного викладача визначаються за формулою:

$$V_{\text{ВИКЛ}} = \frac{VB_{\text{НДЧ}} + 3UB_{\text{НДР}} + NB_{\text{АГЧ4}} + NB_{\text{ЦІТ4}} + NB_{\text{АД4}}}{\text{Ч}_{\text{ПВС}}}, \quad (7)$$

де: $V_{\text{ВИКЛ}}$ - витрати на одного викладача; $VB_{\text{НДЧ}}$ - власні витрати науково-дослідної частини; $3UB_{\text{НДР}}$ - загально-університетські витрати, пов'язані з

науковою діяльністю; $HB_{AGЧ}$ - накладні витрати АГЧ по навчально-забезпечуючим підрозділам (НЗП); $HB_{ЦІТ}$ - накладні витрати ЦІТ по НЗП; $HB_{АД}$ - накладні витрати АД по НЗП; $Ч_{ПВС}$ - чисельність ПВС.

Витрати науково-дослідної частини відносяться на витрати кафедри за формулою:

$$B_{НДРi} = B_{ВИКЛ} \times Ч_{КАФi}, \quad (8)$$

де: $B_{НДРi}$ - витрати НДР по i -й кафедрі; $Ч_{КАФi}$ - чисельність ПВС на i -й кафедрі; $B_{ВИКЛ}$ - витрати на одного викладача.

5.14. Загально-студентські витрати містять витрати на утримання навчально-забезпечуючих підрозділів (до яких відносяться: навчально-методичний відділ, відділ міжнародних зв'язків, приймальна комісія, бібліотека, ротапринт); витрати на поповнення бібліотечного фонду; витрати на утримання площ загального користування (коридори, холи, туалети, їдальні), витрати на утримання деканатів факультетів.

У функції НЗП входить: розробка навчально-методичних комплексів і дисциплін, закріплених за кожним комплексом; нормування часу та оплати праці викладачів для розрахунку навантаження, трудовитрат і вартості робіт; контроль виконання планів навчальними підрозділами; формування списків навчальної літератури для замовлення через відділ комплектування бібліотеки університету; підвищення кваліфікації і професійної перепідготовки професорсько-викладацького складу (ПВС), керівників навчальних підрозділів та співробітників навчально-допоміжного персоналу (НДП), технологій і методик викладання, принципів і методів організації навчального процесу; позаучбова робота зі студентами.

Класифікація витрат навчально-забезпечуючих підрозділів (НЗП) наведена в таблиці 5.8.

Структура витрат навчально-забезпечуючих підрозділів

Група витрат	Зміст
Власні витрати НЗП	Фонд оплати праці. Інші витрати. Амортизація матеріальних ресурсів, використовуваних підрозділами
Загально-університетські витрати	Поповнення бібліотечного фонду Видатки на підвищення кваліфікації ППС, керівників навчальних підрозділів та співробітників навчально-допоміжного персоналу Витрати на спортивні, культурно-масові заходи зі студентами
Накладні витрати АГЧ	Частина витрат АГЧ, віднесена на НЗП
Накладні витрати ЦІТ	Частина витрат ЦІТ, віднесена на НЗП
Накладні витрати АД	Частина витрат АД, віднесена на НЗП

Визначаються витрати НЗП на одного студента:

$$B_{НЗП} = \frac{ВВ_{НЗП} + ЗУВ_{НЗП} + НВ_{АГЧ5} + НВ_{ЦІТ5} + НВ_{АД5}}{Ч_{студ}}, \quad (9)$$

де: $B_{НЗП}$ - витрати НЗП на одного студента; $ВВ_{НЗП}$ - власні витрати НЗП; $ЗУВ_{НЗП}$ - загально-університетські витрати, пов'язані з діяльністю НЗП; $НВ_{АГЧ5}$ - накладні витрати АГЧ по НЗП; $НВ_{ЦІТ5}$ - накладні витрати ЦІТ по НЗП; $НВ_{АД5}$ - накладні витрати АД по НЗП; $Ч_{студ}$ - чисельність студентів денної форми навчання, учнів, які навчаються за рівнями довузівської освіти і приведеного контингенту студентів заочної, комерційної форм навчання та спеціального факультету перепідготовки кадрів.

Витрати на утримання площ загального користування (коридорів, їдалень, туалетів), не зайнятих конкретними підрозділами, відносяться безпосередньо на вартість навчання 1 студента:

$$B_{пл.заг.} = \frac{B_M \times S_{ЗАГ}}{Ч_{студ}}, \quad (10)$$

де: $B_{пл.заг.}$ - витрати на утримання площ загального користування на одного студента; B_M - вартість 1-го м² навчальних корпусів; $S_{ЗАГ}$ - площа

приміщень загального користування; $Ч_{студ}$ - чисельність студентів денної форми навчання, учнів, які навчаються за рівнями довузівської освіти і приведеного контингенту студентів заочної, комерційної форм навчання та спеціального факультету перепідготовки кадрів.

Деканати факультетів здійснюють управління факультетами (таблиця 5.9).

Визначаються витрати деканатів факультетів на одного студента:

$$B_{ДЕКі} = \frac{ВВ_{ДЕКі} + НВ_{АГЧ6} + НВ_{ЦІТ6} + НВ_{АД6}}{Ч_i}, \quad (11)$$

ДЕ: $B_{ДЕКі}$ - витрати НЗП на одного студента; $ВВ_{ДЕКі}$ - власні витрати НЗП; $НВ_{АГЧ6}$ - накладні витрати АГЧ по НЗП; $НВ_{ЦІТ6}$ - накладні витрати ЦІТ по НЗП; $НВ_{АД6}$ - накладні витрати АД по НЗП; $Ч_i$ - чисельність студентів i -го факультету.

Таблиця 5.9

Структура витрат деканатів факультетів

Група витрат	Зміст операцій
Власні витрати деканату факультету	Фонд оплати праці Інші витрати Амортизація матеріальних ресурсів, використовуваних деканатом
Накладні витрати АГЧ	Частина витрат АГЧ, віднесена на ЦВ
Накладні витрати ЦІТ	Частина витрат ЦІТ, віднесена на ЦВ
Накладні витрати АД	Частина витрат АД, віднесена на ЦВ

5.15. Вартість використання навчальної аудиторії у семестрі визначається із залученням бази даних навчального розкладу. Обчислюється вартість аудиторії за семестр:

$$B_{АУДі} = B_M \times S_{АУДі} + A_i + З_{НДПі}, \quad (12)$$

де: $B_{Ауді}$ - вартість i -ої аудиторії за семестр; B_M - вартість 1-го м² навчальних корпусів; $S_{Ауді}$ – площа i -ої аудиторії; A_i - амортизація матеріальних цінностей, що знаходяться у i -ій аудиторії; $Z_{НДПі}$ - зарплата навчально-допоміжного персоналу, обслуговуючого i -у аудиторію.

Для віднесення витрат на утримання приміщень обчислюється вартість однієї години аудиторії. Для цього вартість аудиторії в семестр ділиться на кількість годин використання цієї аудиторії за семестр (за даними навчального розкладу):

$$B_{Г/Ауді} = \frac{B_{Ауді}}{T_{тиж} \times N}, \quad (13)$$

де: $B_{Г/Ауді}$ - вартість однієї години i -ої аудиторії; $B_{Ауді}$ – вартість i -ої аудиторії за семестр; $T_{тиж}$ - кількість годин роботи i -ої аудиторії за розкладом тижневого завантаження; N - кількість тижнів в семестрі.

5.16 Витрати кафедр є прямими витратами на навчальний процес і мають структуру, представлену в таблиці 5.10.

Таблиця 5.10

Структура витрат кафедр

Група витрат	Зміст операцій
Власні витрати кафедри	Фонд оплати праці, в тому числі ПВС і НДП Інші витрати Амортизація матеріальних ресурсів, використовуваних кафедрою
Накладні витрати АГЧ	Частина витрат АГЧ, віднесена на ЦВ
Накладні витрати ЦІТ	Частина витрат ЦІТ, віднесена на ЦВ
Накладні витрати АД	Частина витрат АД, віднесена на ЦВ
Накладні витрати науково-дослідної частини	Частина витрат науково-дослідної частини, віднесена на ЦВ

Для обчислення витрат на освітній процес попередньо визначається вартість навчальної години кожної кафедри у семестрі:

$$B_{Г/КАФі} = \frac{BB_{КАФі} + NB_{АГЧГ} + NB_{ЦІТГ} + NB_{АДГ} + NB_{НДЧГ}}{T_i}, \quad (14)$$

де: $B_{Г/КАФі}$ - вартість навчальної години i -ї кафедри; $BB_{КАФі}$ - власні витрати кафедри; $NB_{АГЧГ}$ - накладні витрати АГЧ по кафедрі; $NB_{ЦІТГ}$ - накладні витрати ЦІТ по кафедрі; $NB_{АДГ}$ - накладні витрати АД по кафедрі; $NB_{НДЧГ}$ - накладні витрати науково-дослідної частини по кафедрі; T_i - загальна кількість аудиторних годин, закріплених за кафедрою за розкладом.

5.17. Обчислюються витрати на навчальний процес для конкретної групи студентів за навчальним розкладом. Для цього визначається вартість кожної дисципліни, виходячи з кількості годин, відведених на дану дисципліну, і вартості однієї навчальної години кафедри:

$$B_{ОПj} = T_{ПЛij} \times B_{Г/КАФі}, \quad (15)$$

де: $B_{ОПj}$ - вартість освітньої програми для j -ої групи в даному семестрі; $T_{ПЛij}$ - кількість годин за навчальним планом для j -ої групи по i -ій дисципліні; $B_{Г/КАФі}$ - вартість однієї навчальної години i -ої кафедри у семестрі.

5.18. Визначаються витрати по використанню навчальних аудиторій на кожну навчальну групу протягом семестру:

$$B_{АУДij}^{СЕМ} = \sum_{j=1}^Z B_{Г/АУДij} \times T_{ji}, \quad (16)$$

де: $B_{АУДij}^{СЕМ}$ - загальна семестрова вартість всіх аудиторій, в яких займалася j -а група; $B_{Г/АУДij}$ - вартість години i -ої аудиторії, у якої займалася j -а група в даному семестрі; T_{ji} - кількість годин, які j -а група провела в i -й аудиторії в даному семестрі.

5.19. Визначаються витрати на підготовку групи студентів за навчальною програмою на семестр:

$$B_j^k = B_{ОПj} + B_{АУДij}^{СЕМ} + (B_{ПЛ.ЗАГ} + B_{НДП} + B_{ДЕКk}) \times \mathcal{C}_{ГРj}^k, \quad (17)$$

де: B_j^k - загальна вартість j -ої групи k -го факультету у семестрі; $B_{ОПj}$ - вартість освітньої програми для j -ої групи в даному семестрі; $B_{АУДij}^{СЕМ}$ - загальна семестрова вартість всіх аудиторій, в яких займалась j -а група; $B_{ПЛ.ЗАГ}$ - витрати площі загального користування на одного студента; $B_{НДП}$ - витрати НДП на одного студента; $B_{ДЕКk}$ - витрати деканату k -го факультету; $\mathcal{C}_{ГРj}^k$ - чисельність студентів j -ої групи k -го факультету.

5.20. Розрахунок вартості спеціальності по курсам за семестр для кожного студента, виходячи з вартості спеціальності у семестрі, i -го курсу та чисельності студентів на цьому курсі.

$$B_{сmy\delta l}^s = \frac{\sum_{i=1}^h B_{li}^s}{\mathcal{C}_s}, \quad (18)$$

де: $B_{сmy\delta l}^s$ - середня вартість навчання одного студента l -ої спеціальності на s -му курсі; $\sum_{i=1}^h B_{li}^s$ - сума h груп l -ої спеціальності на s -му курсі; \mathcal{C}_s - кількість студентів на s -му курсі.

5.21. Виходячи з витрат кафедри та кількості годин кафедри за розкладом визначається вартість навчальної години кафедри, яка веде навчальний процес.

Виходячи з вартості спеціальності і кількості студентів на курсі, обчислюється вартість спеціальності по курсам за семестр на одного студента.

6. Оцінка ефективності виконання бюджету ВНЗ в умовах бюджетування

6.1. Існування державних та власних джерел формування бюджету ВНЗ створює відповідні умови фінансування діяльності щодо надання освітніх послуг. Проте важко оцінити ефективність використання коштів бюджету ВНЗ з одного або іншого джерела, якщо мова йде безпосередньо про навчальний процес. Відомі оціночні критерії (самоокупність, прибутковість, рентабельність) можуть застосовуватися у сфері комерційної господарської діяльності та при здійсненні фінансування капітального будівництва (ремонту). Набагато складніше визначити критерії щодо виміру ефективності використання державних коштів, оскільки останні надаються ВНЗ у відповідності до бюджетних призначень держави та мають витратитися з огляду на принцип ефективності та результативності, закріплений Бюджетним кодексом України, а саме: «...досягнення максимального результату при використанні визначеного обсягу коштів».

6.2. В економічній літературі пропонуються методики оцінки ефективності бюджетних видатків, що включають правові, соціальні, експертні та прагматичні критерії.

6.3. Розробка індикаторів ефективності використання фінансових ресурсів ВНЗ є дуже складним завданням. Тому у бюджетних закладах вищої школи доцільно визначати показники ефективності використання фінансових ресурсів на основі співвідношення часток державного фінансування освітніх послуг та доходів однойменних послуг від комерційної діяльності у загальному обсязі надходжень.

6.4. Такі показники можуть бути структуровані за наступними групами:

- а) фінансові та економічні показники;
- б) кадрові показники;
- в) соціальні показники;
- г) галузеві показники.

Рис. 3. Система показників оцінки ефективності видатків бюджету ВНЗ

У складі показників першої групи можуть бути наступні: відхилення фактичного виконання бюджету; кількість змін внесених у бюджетний розпис; частка кредиторської або дебіторської заборгованості у фонді заробітної плати тощо.

До другої групи входять показники, що характеризують якість кадрової політики ВНЗ. На рівні закладу це можуть бути показники, що характеризують плинність кадрів, питома вага професорсько-викладацького персоналу з науковими ступенями та званнями, питома вага осіб пенсійного віку, у загальній чисельності викладачів наявності резерву (аспіранти, докторанти) тощо.

Наступна, третя група показників, відображає якість надання освітніх послуг. Для визначення цих показників застосовуються такий інструмент як опитування, у ході якого визначаються переваги та недоліки роботи ЦФВ.

Четверта група показників призначена для безпосередньої оцінки проектів та програм, що виконуються ВНЗ. Зазначені індикатори є спеціальними, оскільки кожна програма або проект має певну специфіку, а відтак й відповідні задекларовані показники результату.

6.5. Наведена система показників може використовуватися на усіх рівнях бюджету навчального закладу з різною деталізацією.

Для розрахунку інтегрованого показника ефективності використання коштів бюджету застосовують показник вагомості для кожної визначеної групи, який визначається шляхом залучення як внутрішніх, так й зовнішніх експертів. Таким чином, інтегральна оцінка ефективності видатків бюджету ВНЗ буде визначатися за формулою:

$$E = \frac{\sum W_i \times I_i}{\sum W_i}, \quad (19)$$

де E – інтегрована оцінка ефективності видатків бюджету ВНЗ;

W_i – вага i -того індикатору;

I_i - величина індикатора у балах.

Рівень ефективності бюджетних видатків у цілому пропонується визначати наступним чином. При значенні показника у діапазоні:

від 0-25% - незадовільний рівень;

від 26-45% - низький рівень;

від 46-60% - задовільний рівень;

від 61-80% - середній рівень;

від 81-100% - високий (оптимальний) рівень.

6.6. Для впровадження технології бюджетування на рівні ВНЗ необхідно:

– розробити відповідну інформаційну базу придатну для прийняття рішень щодо ефективного використання коштів бюджету;

- науково обґрунтувати індикатори ефективності та результативності використання фінансових ресурсів ВНЗ;
- запровадити відповідну систему звітності та документообігу;
- створити спеціальний фонд грошових коштів для фінансування заходів щодо впровадження системи управління фінансовими ресурсами.

6.7. Ефективність управління економікою університету як складною розгалуженою системою з досить великими матеріальними та фінансовими потоками безпосередньо впливає на якість науково-педагогічного процесу. Розроблення методів і закладів з організації систематичного обліку затрат на підготовку спеціалістів за окремими формами навчання, спеціальностями, курсами, за різними навчальними планами у межах однієї спеціальності є одним із шляхів розв'язання поставлених завдань, що розглядається.

6.8. Можливості сучасних комп'ютерних систем дають змогу вести оперативний і точний облік витрат щодо різних об'єктів калькулювання і статей витрат із визначенням результатів за відповідними напрямками діяльності університету.

За даними аналітичного обліку витрат розробляється кошторис, у складі витрат якого виділяються статті за цільовою ознакою: заробітна плата, витрати на матеріальне забезпечення студентів, забезпечення навчального процесу.

Таким чином, виконання кошторисів витрат за бюджетними й позабюджетними коштами стає одним із найважливіших показників, що характеризують економічну ефективність діяльності закладу, і відображає загальні результати його фінансово-господарської діяльності, використання фонду заробітної плати і стипендії, забезпечення фінансування господарської та навчальної діяльності тощо.

6.9. Іншим значущим економічним показником є показник собівартості підготовки спеціалістів за різними формами навчання. Цей показник характеризує якість підготовки спеціалістів і роботи усіх підрозділів ВНЗ, визначає рівень його господарського управління.

6.10. Результатом удосконалення системи управління й обліку господарської діяльності закладу має бути зниження собівартості навчання спеціалістів за відповідними формами навчання, як і зниження невиробничих витрат. Облік за об'єктами калькулювання і статтями витрат дає змогу отримати повну інформацію про величину та структуру собівартості навчання в розрізі форм навчання, які визначають рівень витрат на навчальний процес і результати господарської діяльності університету в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боголіб, Т. М., Управління фінансами вищих навчальних закладів [Текст] / Т. М. Боголіб // Фінанси України. – 2003. – № 9. – С. 26–31.
2. Грінь, А. М. Організаційно – економічний механізм управління ВНЗ: монографія // Новосибірськ : Вид-во НДТУ, 2006. – 380 с.
3. Вахович, І. М. Механізм фінансового забезпечення вищої освіти в умовах формування соціально орієнтованої ринкової економіки [Текст] / І. М. Вахович, Ю. В. Волинчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 2 (105). – С. 103–110.
4. Корольова, Т. С. Науковий потенціал вищої школи України: проблеми формування та використання [Текст] / Т. С. Корольова, А. З. Підгорний // Шляхи розбудови ринкового середовища в Україні : Матеріали наук. - практ. конф. 20-22 жовт. 1998 р. : тези доповіді. – Одеса : АТЗТ ІРЕНТТ, 1998. – С. 265-269.
5. Корольова, Т. С. До питання про джерела фінансування науково-дослідних робіт [Текст] / Т. С. Корольова // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса : АТЗТ ІРЕНТТ. – 1999. – Вип. 3. – С. 44-50.
6. Корольова, Т. С. Сучасні тенденції розвитку потенціалу наукових підрозділів вищих закладів освіти [Текст] / Т. С. Корольова // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса : ОДЕУ. – 2000. – Вип. 6. – С. 268-272.

7. Підгорний, А. З. Теорія статистики : навчальний посібник [Текст] / А. З. Підгорний. – Одеса : ОДЕУ, 2001. – 150 с.
8. Корольова, Т. С. Деякі методичні питання фінансування вищої освіти в Україні [Текст] / А. З. Підгорний, Т. С. Корольова. // Вища освіта України – 2002. – № 2. – С. 54-57.
9. Корольова, Т. С. Аналіз динаміки структурних змін наукових кадрів [Текст] / Т. С. Корольова // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса : ОДЕУ. – 2002. – Вип. 11. – С. 231-234.
10. Корольова, Т. С. Аналіз окремих чинників регулювання наукової сфери [Текст] / Т. С. Корольова // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса : ОДЕУ. – 2003. – Вип. 14. – С. 137-142.
11. Корольова, Т. С. Методи оцінки ефективності науково-дослідних робіт [Текст] / В. А. Карпов, Т. С. Корольова, Т. В. Павлова // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса : ОДЕУ. – 2004. – Вип. 16. – С. 83-89.
12. Корольова, Т. С. Науковий потенціал як фактор розвитку підприємницької діяльності [Текст] / Т. С. Корольова // Экономика Крыма. – Симферополь : ТНУ, НАПКС. – 2005. – № 15. – С. 25-29.
13. Корольова, Т. С. Методика оцінки ефективності науково-дослідних робіт : метод. рекомендації. [Текст] / В. А. Карпов, Т. С. Корольова, А. З. Підгорний. – Одеса : ОДЕУ, 2005. – 19 с.
14. Підгорний, А. З. Методика розрахунку індексів економічного розвитку регіонів : метод. посібн. [Текст] / А. З. Підгорний, Т. В. Уманець – Одеса : ОНЕУ, 2005. – 17 с.
15. Корольова, Т. С. Ефективність використання наукового потенціалу вищого навчального закладу [Текст] / Т. С. Корольова // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса : ОДЕУ. – 2007. – Вип. 29. – С. 93-96.
16. Королева, Т. С. Научные кадры как составляющая инновационного развития экономики [Текст] / А. З. Подгорный, Т. С. Королева // Подготовка научных кадров высшей квалификации в условиях инновационного развития

экономики. Региональные, межрегиональные и международные аспекты : Матер. Междунар. науч.-практ. конф. Минск, 30 мая - 1 июня 2007 г. – Минск : ГУ «БелиСА». – 2007. – С. 61-64.

17. Корольова, Т. С. Бюджет витрат часу на НДР – складова інноваційної системи ВНЗ [Текст] / Т. С. Корольова // Управління підприємством: проблеми та шляхи їх вирішення : Матер. III Міжнародної наук.-практ. конф. Ялта, 4-6 жовт. 2007 р. – Т. II. – Донецьк : ДонДУЕТ. – 2007. – С. 235-236.

18. Підгорний, А. З. Щодо питання про побудову таблиць смертності за причинами для окремих регіонів [Текст] / А. З. Підгорний, К. В. Вітковська // Вісник соціально-економічних досліджень. – О. : ОНЕУ. – 2007. - № 26. – С. 51-57.

19. Підгорний, А. З. Деякі методологічні аспекти оцінки життєвого потенціалу населення на регіональному рівні [Текст] / А. З. Підгорний, К. В. Вітковська // Вісник соціально-економічних досліджень. – О. : ОНЕУ. – 2008. - № 30. – С. 308-314.

20. Підгорний, А. З. Статистика ринку товарів і послуг : навчальний посібник [Текст] / А. З. Підгорний, О. В. Самоєнкова. – Одеса, ОДЕУ, 2008. – 238 с.

21. Podgornyj, A. Z. Statistical Estimation of Population age Structure / A. Z Podgornyj, O. S Kravets, K. V. Vitkovskaj // Statistics in Management of Social and Economic Delevoporment. – Odessa, PALMIRA. – 2008. – 59-64 p.

22. Korolevová, T. Inovační součást rozvoji oblasti vědy na vysoké škole na Ukrajině / T. Korolevová / «Management inovací v teorii, praxi a ve výuce : Inovace výuky inovací». – Praha. – 2008. – S. 30-33.

23. Корольова, Т. С. Особливості інноваційних процесів у сфері вищої освіти [Текст] / Т. С. Корольова // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії. Вип. 2 (15) : Економічні науки. – Чернівці : Технодрук. – 2009. – С. 78-84.

24. Корольова, Т. С. Складові інноваційної системи вищих навчальних закладів [Текст] / Т. С. Корольова // Культура народів Причорномор'я. Секція : Экономика. – Симферополь. Межвузовский центр «Крым». – 2009. – № 171. – С. 42-45.

25. Корольова, Т. С. Проблеми формування контингенту абітурієнтів ВНЗ в умовах соціально-демографічної кризи [Текст] / А. З. Підгорний, Т. С. Корольова // Управління підприємством: проблеми та шляхи їх вирішення : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. Севастополь, 1-3 жовтня 2009 р. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2009. – С. 153-156.

26. Підгорний, А. З. Система національних рахунків : навчальний посібник. [Текст] / А. З. Підгорний, О. Г. Милашко. – Одеса : ОДЕУ, 2009. – 121 с.

27. Підгорний, А. З. Статистичне оцінювання впливу факторів на рівень смертності [Текст] / А. З. Підгорний, К. В. Вітківська // Вісник соціально-економічних досліджень. – О. : ОНЕУ. – 2009. - № 37. – С. 129-133.

28. Підгорний, А. З. Демографічна статистика : навчальний посібник [Текст] / А. З. Підгорний. – Одеса: ОДЕУ, 2010. – 166 с.

29. Корольова, Т. С. Інтеграція вищої освіти України до європейського освітнянського простору в умовах глобалізації [Текст] / Т. С. Корольова // Національна економіка у сучасній глобальній економічній системі : механізми функціонування, динаміка, економічна безпека: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Полтава, 23-24 квітня 2010 р. – Полтава : ПУСКУ, 2010. – С. 28-34.

30. Корольова, Т. С. Удосконалення визначення чисельності науковців як необхідна умова правильної оцінки наукової діяльності ВНЗ [Текст] / Т. С. Корольова, І. М. Котова // Шляхи та інструменти модернізаційного прориву економіки України : Матеріали наук. - практ. конф. Одеса, 21 – 22 жовтня 2010 р. – Одеса : Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. – 2010. – С. 312-315.

31. Podgornyj, A. Z. Methodological aspects of the constructions of regional mortality tables differentiated by cause of death / A. Z. Podgornyj, E. V. Vitkovskaja // Contemporary Problems of Transformation Process in the Central and East European Countries. – Lviv, Academy of Commerce. – 2011. – 189-196 p.

32. Підгорний, А. З. Міжнародна статистика : навчальний посібник [Текст] / А. З. Підгорний, О. Г. Милашко. – Одеса, ОДЕУ, 2012. – 162 с.

33. Подгорный, А. З. Статистика : учебное пособие для иностранных студентов [Текст] / А. З. Подгорный, О. Г. Мылашко, С. М. Киршо, Н. М. Шилохвост. – Одеса, Атлант, 2012. – 195 с.

34. Підгорний, А. З. Статистичне оцінювання та моделювання демографічних процесів на регіональному рівні [Текст] / А. З. Підгорний, К. В. Вітковська // Методологія статистичного забезпечення розвитку регіону : Монографія. – О. : Атлант. – 2012. – С. 6-42.